

مقایسه سبک‌های تربیتی والدین دیروز و امروز

مرضیه مرادی^۱

چکیده

در این مقاله به بررسی و مقایسه سبک‌های تربیتی والدین در دو دوره دیروز و امروز پرداخته شده است. سبک تربیتی والدین دیروز بیشتر مبتنی بر نظم سخت‌گیرانه، اطاعت بدون چون و چرا و کنترل شدید بود که تأکید زیادی بر حفظ سنت‌ها، احترام به بزرگ‌ترها و اجرای قوانین داشت. این سبک به‌رغم حفظ ارزش‌های دینی و اخلاقی، اغلب با کاهش توجه به نیازهای عاطفی و روانی کودک همراه بود که می‌توانست منجر به بروز اضطراب، پرخاشگری و کاهش اعتمادبه‌نفس در فرزندان شود. در مقابل، سبک تربیتی والدین امروز باتوجه به تحولات اجتماعی، فرهنگی و تکنولوژیکی، به سمت افزایش انعطاف‌پذیری، مشارکت و همدلی با فرزندان، و تأکید بر پرورش مهارت‌های ارتباطی، عاطفی و اجتماعی حرکت کرده است. والدین معاصر روابط صمیمانه‌تر و مبتنی بر گفت‌وگو با کودکان خود دارند و به‌منظور پرورش شخصیت مستقل، مسئول و خلاق از روش‌های تشویقی به‌جای تنبیه استفاده می‌کنند. با این حال، تأکید بر ارزش‌های خانوادگی و تربیت دینی همچنان در هر دو سبک به‌عنوان رکن اساسی حفظ شده است. تفاوت اصلی در نحوه اجرای این اصول و نوع تعامل است؛ به‌گونه‌ای که در سبک امروزی، نیازهای عاطفی و روانی کودکان اولویت یافته و توجه بیشتری به رشد فردی و اجتماعی ایشان می‌شود. در نهایت، ترکیب و تعادل میان نظم و محبت، سنت و نوآوری، و کنترل منطقی با حمایت عاطفی بهترین رویکرد تربیتی محسوب می‌شود که قادر است فرزندان توانمند، خودآگاه و سازگار با محیط معاصر تربیت کند. این یافته‌ها بر اهمیت بازنگری و به‌روزرسانی سبک‌های تربیتی مطابق با تحولات فرهنگی و اجتماعی تأکید دارند تا بتوان نسل‌های آینده را به بهترین شکل ممکن آماده زندگی در جهان امروز کرد.

کلیدواژه: سبک‌های تربیتی، والدین، مقایسه، تربیت مدرن، تربیت سنتی

۱. مقدمه

مقایسه سبک‌های تربیتی والدین در دوره‌های گذشته و معاصر، به‌عنوان یکی از موضوعات حیاتی در روان‌شناسی تربیتی و جامعه‌شناسی خانواده، اهمیت ویژه‌ای دارد. تربیت فرزندان، به‌عنوان یکی از مهم‌ترین و تأثیرگذارترین وظایف والدین، نه تنها بر شخصیت و رفتار کودکان تأثیرگذار است؛ بلکه نقش کلیدی در سلامت روان، موفقیت اجتماعی و دینی آنان ایفا می‌کند. باتوجه به تحولات عمیق فرهنگی، اجتماعی و فناوری در دنیای معاصر، شیوه‌های تربیتی نیز دچار تغییرات چشمگیری شده‌اند که ضرورت بررسی تطبیقی سبک‌های دیروز و امروز را دوجندان می‌سازد.

^۱ نویسنده و طبله مدرسه علمیه حضرت زهرا (سلام الله علیها)، سطح دو، ممیبد

بیان مسئله این است که سبک‌های تربیتی دیروز عمدتاً مبتنی بر اقتدار، نظم سخت‌گیرانه، احترام بدون چون‌وچرا به بزرگ‌ترها و پایبندی به سنت‌ها بوده‌اند که کانون خانواده را مستحکم و حس مسئولیت‌پذیری را در کودکان تقویت می‌کرد. در مقابل، سبک‌های تربیتی معاصر بیشتر حول محور آزادی، خلاقیت، احترام متقابل و توجه به نیازهای عاطفی و روانی کودک شکل گرفته‌اند. این تغییرات فرصت‌های جدیدی برای بهبود رابطه والد و فرزند فراهم آورده‌اند، اما در عین حال، با چالش‌هایی مانند گسست ارتباط والد - فرزندی، فرزندسالاری، کاهش اقتدار والدین و تأثیرات منفی فضای مجازی همراه هستند. از منظر دینی و فرهنگی، تربیت مطلوب باید نه تنها مبتنی بر اخلاق و آموزه‌های دینی باشد، بلکه به تزکیه جان و پرورش اخلاق نیکو تأکید کند، چیزی که در سبک‌های تربیتی سنتی بیشتر دیده می‌شد و در سبک‌های مدرن گاهی کم‌رنگ می‌گردد. پژوهش‌ها نشان داده‌اند که سبک‌های تربیتی با میزان مذهبی بودن والدین و سلامت روان فرزندان رابطه مستقیم دارند؛ به گونه‌ای که سبک‌های اقتدارگرایانه و تساهلی هر یک دارای مزایا و معایب خاص خود هستند.

روش تحقیق در این مقاله، با بهره‌گیری از مطالعات کتابخانه‌ای و تحلیلی، به بررسی تطبیقی ویژگی‌ها، تأثیرات و چالش‌های هر دو دوره تربیتی می‌پردازد تا ضمن شناخت نقاط قوت و ضعف، راهکارهایی برای تربیت مطلوب در شرایط کنونی ارائه شود. این مقایسه می‌تواند به والدین، مربیان و پژوهشگران در جهت افزایش کیفیت فرایند تربیتی کمک مؤثری نماید.

۱-۱ پیشینه

پیشینه تحقیق حاضر به بررسی سبک‌های تربیتی والدین و تأثیر آن‌ها بر تربیت فرزندان می‌پردازد. حسین میرزایی در مقاله‌ای به رابطه بین سبک‌های تربیتی و تربیت دینی با میزان مذهبی بودن والدین اشاره کرده است که اهمیت باورهای مذهبی را در شکل‌دهی سبک‌های فرزندپروری نشان می‌دهد. در این زمینه، نویسندگانی مانند اسماعیل یزدی، علی صفایی حائری، دکتر علی احمدپناهی و حسن ملکی چارچوب‌های نظری و عملی مفیدی درباره مدل‌های فرزندپروری مطلوب ارائه کرده‌اند که می‌توانند در تحلیل علمی این موضوع به کار گرفته شوند. علاوه بر این، تأثیر فضای مجازی به عنوان یکی از چالش‌های اصلی در تربیت اجتماعی کودکان و نوجوانان، در پژوهش‌های اخیر مورد توجه فراوان قرار گرفته است که ضرورت بازنگری در سبک‌های تربیتی را برجسته می‌سازد. از سوی دیگر، منابعی چون کتاب «سیره تربیتی پیامبر (ص) و اهل بیت (ع)» توسط حسینی‌زاده (۱۴۰۳)، کتاب «تربیت کودک از دیدگاه اسلام» نوشته رشیدپور (۱۳۹۶)، کتاب «اصول اساسی فن تربیت» کاظم‌زاده (۱۳۵۰) و کتاب «تربیت دینی» داودی (۱۴۰۲) نیز به عنوان منابع معتبر و غنی به اصول و مبانی تربیت اسلامی و دینی می‌پردازند که در تدوین چارچوب نظری و عملی مطالعه حاضر مورد استفاده قرار گرفته‌اند.

این تحقیق با بهره‌گیری از دیدگاه‌های نظری و پژوهش‌های علمی موجود، سعی دارد به تحلیل جامع و تطبیقی سبک‌های تربیتی گذشته و امروز پرداخته و راهکارهایی مناسب با رویکردهای اسلامی، روان‌شناختی و اجتماعی برای ارتقای فرایند تربیت فرزندان در خانواده‌های معاصر ارائه نماید.

۲. مفهوم‌شناسی تربیت

تربیت از ماده «رب و» است و به معنای رشد کردن به کار می‌رود. این واژه در اصل مضاعف «ربب» بوده که یک حرف آن به دلیل تخفیف در لفظ، به حرف «یا» تبدیل شده است و معانی مختلفی دارد از جمله: مالک، صاحب، خالق و اصلاح‌کننده هر چیز را نیز گویند، این واژه اصالتاً به معنای تربیت و پرورش و آداب اخلاق به کسی یاد دادن است، هر کس از زاویه نگاه خود به آن پرداخته و تعریفی خاص از آن ارائه داده است (حسینی‌زاده، سیره تربیتی پیامبر (ص) و اهل بیت (ع)، ص ۱۲). عده‌ای تربیت را عبارت از ایجاد کردن دگرگونی‌های مطلوب در تن و روان می‌دانند. برخی دیگر آن را روش طبیعی و تدریجی و هماهنگ تمام نیروها و استعدادهایی می‌دانند که در نهاد فرد نهفته است (رشیدپور، تربیت کودک از دیدگاه اسلام، ص ۱) در نظر گروهی، تربیت، مجموعه اعمال یا تأثیرات عمدی و هدفدار یک انسان (مربی) به‌منظور اثرگذاری بر شناخت‌ها، اعتقادات، احساسات، عواطف و رفتارهای انسان یا انسان‌های دیگر بر اساس برنامه‌ای سنجیده است (داودی، تربیت دینی، ص ۲۲) و از نظر شهید مطهری تربیت یعنی استعدادهای درونی و بالقوه یک شیء را به فعلیت درآوردن و پرورش دادن (کاظم‌زاده، اصول اساسی فن تربیت، ص ۱۴). تربیت به هر معنایی که باشد، موفقیت، مستلزم شناسایی آن است. مربی و والدینی که وظیفه تربیت فرد را به عهده دارند، باید علاوه بر آشنایی با علوم تربیتی، از تمام خصوصیات و ویژگی‌های جسمی و روانی فرد آگاهی داشته باشند. شناسایی و آگاهی در هر امری لازم است؛ ولی در امر تربیت انسان، ضرورت آن چندبرابر است (رشیدپور، تربیت کودک از دیدگاه اسلام، ص ۱).

۳. یافته‌های پژوهشی

۳-۱ سبک‌های تربیتی والدین دیروز

والدین دیروز به‌طور کلی از چهار سبک تربیتی اصلی بهره می‌بردند که هر کدام از این سبک‌ها تأثیر متفاوتی بر رفتار و رشد روانی کودکان داشته است که مورد توجه بسیاری از پژوهشگران حوزه تربیتی قرار گرفته است (یزدی، ۱۴۰۰، ص. ۵۱).

۳-۱-۱ سبک‌های مستبدانه

سبک مستبدانه یکی از سبک‌های مهم و رایج در سبک‌های تربیتی والدین دیروز و خانواده‌های سنتی ایران است که اصول و ویژگی‌های مشخص و تأثیرات عمیقی بر فرزندان دارد. در این سبک، والدین با استفاده از نمایش قدرت، کنترل سخت‌گیرانه و اعمال قوانین بسیار غیرقابل‌انعطاف، سخت‌گیرانه‌ترین نوع نظارت را بر رفتار و تصمیم‌گیری‌های فرزند اعمال می‌کنند (حسینی، ۱۴۰۳، ص ۲۲). والدین مستبد معمولاً قوانین بسیار سخت‌گیرانه وضع می‌کنند که فرزندان باید بدون اعتراض یا پرسش از آنها پیروی کنند، هیچ فضایی برای مذاکره و گفتگو وجود ندارد (میرزایی، ۱۴۰۲، ص ۴۳)؛ تنبیه بدنی و روانی به‌عنوان ابزار اصلی کنترل و اصلاح رفتار کودکان به کار می‌رود (رشیدپور، ص ۸۱-۸۴) و نیز سطح محبت و حمایت عاطفی بسیار پایین است و والدین کمتر درگیر تعامل عاطفی با فرزندان هستند (صفایی حائری، ۱۳۹۸، ص ۱۹)؛ کودک فاقد فرصت

برای تصمیم‌گیری مستقل و کسب مهارت‌های حل مسئله می‌باشد و بیشتر پیرو دستورات والدین است (حسینی، ۱۴۰۳، ص ۳).

۳-۱-۲ تأکید بر نظم و احترام

والدین دیروز بر پایه آموزه‌های دینی و سنتی، نظم و احترام را به‌عنوان ۹ اصول کلیدی تربیت فرزندان در نظر می‌گرفتند. احترام به بزرگ‌ترها، اطاعت از قوانین خانواده و الگوگیری از سنت‌های فرهنگی و دینی از ارکان این تربیت بود (رشیدپور، ۱۳۸۵، ص ۸۰-۸۳) این تمایل به حفظ ارزش‌های اخلاقی و دینی زمینه‌ساز پرورش شخصیت منظم، مسئول و اخلاق‌مدار در کودک بود، نظم به‌عنوان پایه حفظ توازن و سلامت جامعه و خانواده دیده می‌شود و والدین دیروز به‌عنوان قیमान نظم و انضباط در خانه، تأکید ویژه‌ای بر این موضوع داشتند. کودکان می‌آموختند که باید به قوانین خانواده احترام بگذارند و به آن پایبند باشند تا در جامعه نیز مسئولیت‌پذیری و رفتار مناسب داشته باشند (میرزایی، ۱۴۰۲، ص ۴۲).

۳-۱-۳ کمبود توجه به نیازهای عاطفی

در سبک‌های تربیتی والدین دیروز، یکی از مهم‌ترین ضعف‌ها کمبود توجه به نیازهای عاطفی و روانی کودکان بود؛ این مسئله تأثیرات عمیقی بر سلامت روان و رفتار فرزندان داشت. در خانواده‌های سنتی ایران، هرچند تربیت بر پایه احترام و نظم بود، اما محبت و ابراز عاطفی به‌صورت گسترده و آشکار، به‌ویژه در مقابل دید عموم، بسیار کمتر وجود داشت. والدین بر اجرای قوانین و حفظ نظم اجتماعی تمرکز می‌کردند و کمتر به ابراز احساسات عاطفی توجه داشتند (میرزایی، ۱۴۰۲، ص ۴۵)، این کمبود محبت و حمایت عاطفی علی‌رغم حفظ ساختارهای اجتماعی و فرهنگی که ابراز محبت را نشانه ضعف یا سستی می‌دانست، اثرات منفی عمیقی بر سلامت روان و رشد شخصیت کودکان بر جای گذاشت که امروزه با دانش روان‌شناسی بهتر قابل‌درک و اصلاح است (میرزایی، ۱۴۰۲، ص ۴۶-۴۷) سبک‌های تربیتی والدین دیروز با تأکید زیاد بر نظم و انضباط و احترام، متأسفانه به نیازهای عاطفی فرزندان کمتر توجه داشتند و بیشتر به جنبه‌های رفتاری و انضباطی بها داده می‌شد. (میرزایی، ۱۴۰۲، ص ۴۶-۴۷).

۳-۱-۴ اهمیت تربیت دینی و اخلاقی

تربیت دینی و اخلاقی به‌عنوان یکی از ارکان بنیادین تربیتی در خانواده‌های سنتی ایران، جایگاه ویژه‌ای داشته و نقشی بی‌بدیل در شکل‌دهی شخصیت و رفتار فرزندان ایفا می‌کرد. این نوع تربیت، نه‌تنها بنیان فردی بلکه پایه‌های اجتماعی و فرهنگی خانواده را مستحکم می‌کرد. تربیت دینی همراه با آموزش اخلاق نیکو، رکن اساسی تربیت در خانواده‌های قدیمی بود. اخلاق حسنه مانند صداقت، صبر، گذشت، عدل و احترام به حقوق دیگران از اصولی بودند که در خانواده‌ها به کودکان آموزش داده می‌شد (مقاله تربیت اخلاقی و دینی در خانواده، ۱۴۰۴). در نتیجه، والدین دیروز افزون بر آموزش نظم و احترام، مسئولیت مهمی در انتقال ارزش‌های دینی و اخلاقی به نسل‌های آینده برعهده داشتند که در بسیاری از موارد پایه‌های فرهنگ ایرانی‌اسلامی را مستحکم کرده است (میرزایی، ۱۴۰۲، ص ۴۱؛ رشیدپور، ص ۸۰-۸۵).

۲-۳ سبک‌های تربیتی والدین امروز

سبک‌های تربیتی والدین امروز، بیشتر بر پایه تعامل، محبت و احترام متقابل استوار است. این سبک‌ها نسبت به تربیت سنتی تغییرات اساسی کرده‌اند و سعی در ایجاد تعادل بین نیازهای روانی و رفتاری فرزندان دارند. سبک‌های رایج تربیتی والدین امروز به شرح زیر می‌باشد:

۱-۲-۳ سبک مقتدرانه

سبک فرزندپروری مقتدرانه یکی از مؤثرترین سبک‌ها در تربیت والدین امروز است که بر پایه ترکیبی متعادل از محبت و انضباط منطقی بنا شده است (حسینی، ۱۴۰۳، ص ۳). والدین در این سبک، قوانین و انتظارات خود را به روشنی بیان می‌کنند و دلیل و هدف این قوانین را برای فرزندان توضیح می‌دهند، درحالی‌که فضای گفتگو و ابراز احساسات به فرزندان داده می‌شود. آنها اشتباهات فرزندان را با حمایت و راهنمایی مواجه می‌کنند به جای تنبیه سخت، محیطی امن و قابل اعتماد برای رشد کودک فراهم می‌کنند (میرزایی، ۱۴۰۲، ص ۴۴). مطالعات نشان می‌دهد که کودکان تربیت شده توسط والدین مقتدر، مهارت‌های اجتماعی قوی‌تر، تاب‌آوری بالاتر، اعتماد به نفس بهتر و موفقیت تحصیلی بیشتری دارند. این سبک فرزندپروری به رشد مسئولیت‌پذیری و خودمختاری کودک کمک می‌کند و به روابط مثبت با همسالان و خانواده منجر می‌شود (حسینی، ۱۴۰۳، ص ۵) از سوی دیگر، والدین مقتدر به جای اعمال کنترل شدید یا سهل گذر، سعی در ایجاد تعادل دارند که این ویژگی، آن‌ها را به بهترین الگوی تربیتی دینی و روان‌شناختی تبدیل می‌کند (پناهی، ۱۳۹۷، ص ۴۰)

۲-۲-۳ سبک سهل‌گیرانه

سبک فرزندپروری سهل‌گیرانه که والدین در آن از کنترل و محدودیت کمی برخوردارند، بیشتر به رابطه دوستانه و محبت‌آمیز با فرزند تأکید دارد و کمتر به قوانین و مسئولیت‌ها می‌پردازد. والدین سهل‌گیری بر آزادی و خواسته‌های کودک بیشتر از مسئولیت‌پذیری تأکید می‌کنند و معمولاً در برابر خواسته‌های کودک تسلیم می‌شوند (کاظمزاده، ۱۴۰۲، ص ۲۷)، این سبک گرچه روابط گرم و پذیرنده‌ای را ایجاد می‌کند، اما در بلندمدت منجر به مشکلات رفتاری، عدم رعایت قوانین و کاهش نظم در کودکان می‌شود. کودکان بزرگ شده با این سبک ممکن است خودبین، انتقادناپذیر و بی‌نظم باشند و توانایی تنظیم هیجانات و کنترل رفتار را نداشته باشند (پناهی، ۱۳۹۷، ص ۳۷)، پژوهش‌ها تأکید دارند که سبک سهل‌گیرانه علی‌رغم ظاهری نرم و محبت‌آمیز، می‌تواند رشد مهارت‌های اجتماعی و مسئولیت‌پذیری را محدود سازد (کاظمزاده، ۱۴۰۲، ص ۲۹).

۳-۲-۳ سبک مستبدانه

سبک تربیتی مستبدانه که همچنان در بسیاری از خانواده‌های ایرانی مشاهده می‌شود، با کنترل بسیار بالا و محبت کم شناخته می‌شود (میرزایی، ۱۴۰۲، ص ۴۳). در این سبک، قوانین به صورت دستوری اعمال شده و فرصتی برای مذاکره یا توضیح به بچه‌ها داده نمی‌شود (رشیدپور، ۱۴۰۲، ص ۶۸). والدین مستبد انتظارات و قوانین سخت‌گیرانه خود را بدون توجه به نیازهای عاطفی و رفتاری کودک تحمیل می‌کنند و معمولاً تنبیه‌های شدیدی مانند دزدن و تنبیه بدنی به کار می‌گیرند (پناهی، ۱۳۹۷، ص ۳۷). این نوع تربیت باعث می‌شود فرزندان دچار اضطراب، پرخاشگری و مشکلات روانی شوند و شخصیتی اطاعت‌پذیر اما فاقد اعتماد به نفس شکل بگیرد، این سبک همچنین

منجر به مشکلاتی در تصمیم‌گیری‌های فرزندان و وابستگی آنها به تأیید دیگران می‌شود که نشانه کمبود اعتماد به نفس است (کاظم‌زاده، ۱۴۰۲، ص ۲۹). به همین دلیل، گرایش به سبک مقتدرانه که ترکیبی از محبت و کنترل منطقی است، به‌عنوان جایگزینی سالم‌تر در تربیت فرزندان در خانواده‌های امروزی افزایش یافته است (میرزایی، ۱۴۰۲، ص ۴۴).

۳-۲-۴ سبک تأکید بر مهارت‌های ارتباطی و عاطفی

در تربیت والدین امروز، بر ایجاد رابطه‌ای مبتنی بر گفتگو، گوش‌دادن و ابراز احساسات تأکید می‌شود. والدین به دنبال افزایش مهارت‌های اجتماعی، حل مسئله و انعطاف‌پذیری فرزندان هستند و کودک را به توضیح احساسات و نیازهای خود ترغیب می‌کنند. (رشیدپور، ص ۸۵-۹۰، ۱۴۰۲). این رویکرد به‌ویژه باتوجه به آسیب‌های فضای مجازی و تغییرات اجتماعی بسیار مهم تلقی می‌شود (رشیدپور، ۱۴۰۲، ص ۸۸). والدین با گوش‌دادن فعال و ایجاد فضای باز، به فرزندان اجازه می‌دهند احساسات خود را بیان کنند و فضای امنی برای گفتگو فراهم می‌کنند، ضروری است که والدین در برقراری ارتباط با کودک صبور بوده و از قضاوت دوری کنند تا کودک با اطمینان خاطر احساسات خود را بیان کند (دانشکده روان‌شناسی، ۱۴۰۳). در عصر مدرن، باتوجه به تغییرات اجتماعی و نفوذ فضای مجازی، تربیت دینی نیازمند رویکردی نوین و متناسب با شرایط کنونی است تا بتواند در تربیت کودکان مؤثر واقع شود (رشیدپور، ۱۴۰۲، ص ۸۹). آموزش عملی و تدریجی مفاهیم دینی و ایجاد فضای پر محبت و معنوی در خانواده، نقش کلیدی در شکل‌گیری باورها و رفتارهای اخلاقی کودکان دارد (پناهی، ۱۳۹۷، ص ۴۲).

۴-وجه تشابه سبک تربیتی والدین دیروز و امروز

هر دو سبک تربیتی بر اهمیت خانواده به‌عنوان نهاد اصلی اجتماعی و تربیتی تأکید دارند و نقش محوری خانواده در تشکیل و رشد شخصیت فرزندان را پذیرفته‌اند، والدین در هر دو دوره به تربیت فرزندان باهدف پرورش شخصیت منظم، مسئولیت‌پذیر و اخلاق‌مدار اهتمام می‌ورزند و آموزش ارزش‌های اجتماعی و دینی جزو اصول مشترک است (حسینی، ۱۴۰۳، ص ۵). در هر دو سبک، احترام به بزرگترها و رعایت نظم از ارکان اصلی تربیت به‌شمار می‌رود و کودکان از سنین پایین به رعایت این اصول تشویق می‌شوند (رشیدپور، ۱۴۰۲، ص ۸۰-۸۵). هر دو سبک بر اساس ارزش‌های فرهنگی و دینی جامعه ایرانی شکل گرفته‌اند و باوجود تفاوت‌های ساختاری، همواره تلاش داشته‌اند ارزش‌های اصیل دینی و اخلاقی را به نسل‌های بعد منتقل کنند (پناهی، ۱۳۹۷، ص ۴۰). هرچند سبک‌های تربیتی امروز انعطاف‌پذیرتر و بر مبنای ارتباط دوسویه و درک نیازهای عاطفی کودک است، اما کسب تعادل میان عشق و قاعده‌مندی که در سبک‌های گذشته نیز مشاهده می‌شد همچنان مورد توجه است (میرزایی، ۱۴۰۲، ص ۴۴)، همچنین هر دو سبک، اهمیت نظم و اخلاق در تربیت فرزندان را به‌عنوان زیرساخت جامعه‌ای پویا و سالم می‌دانند که تفاوت‌ها بیشتر در نحوه اجرای این اصول است (حسینی، ۱۴۰۳، ص ۶).

۵-وجه اختلاف سبک تربیتی والدین دیروز و امروز

سبک تربیتی والدین دیروز بر پایه نظم، احترام به بزرگ‌ترها، و اطاعت مطلق بود و آزادی‌های شخصی کودکان کمتر مورد توجه قرار می‌گرفت، در حالی که والدین امروز بر مشارکت فرزندان در تصمیم‌گیری، پرورش خلاقیت و استقلال تأکید دارند (حسینی، ۱۴۰۳، ص ۵). در تربیت دیروز، والدین بیشتر از روش‌های تنبیهی و محدودکننده استفاده می‌کردند، اما در تربیت امروز تلاش برای استفاده از روش‌های تشویقی و راهنمایی به جای تنبیه، برجسته است (حسینی، ۱۴۰۳، ص ۶). در خانواده‌های قدیم، ارتباطات بیشتر یک‌طرفه و اقتدارگرا بود، اما امروز روابط بین والدین و فرزندان مبتنی بر گفتگو، احترام متقابل و حمایت عاطفی است (رشیدی‌پور، ۱۴۰۲، ص ۸۰-۸۵). خانواده‌های قدیم معمولاً پرجمعیت‌تر با روابط نزدیک‌تر و رفت‌وآمدهای گسترده بودند؛ اما خانواده‌های امروز معمولاً کوچک‌تر و کم‌جمعیت‌تر بوده و فضای مجازی جایگزین ارتباط‌های حضوری شده است.

نتیجه‌گیری

سبک‌های تربیتی والدین دیروز و امروز هر کدام دارای ویژگی‌ها و ارزش‌های خاص خود هستند که در بستر تغییرات اجتماعی، فرهنگی و فناوری شکل گرفته‌اند. سبک تربیتی والدین دیروز بیشتر بر پایه نظم، احترام به بزرگ‌ترها، اطاعت مطلق و قوانین سخت‌گیرانه بنا شده بود؛ والدین غالباً با کنترل شدید و استفاده از روش‌های تنبیهی کودکان را تربیت می‌کردند که ممکن است منجر به ایجاد اضطراب و کاهش خلاقیت در فرزندان می‌شد. در مقابل، سبک تربیتی والدین امروز بر مبنای انعطاف‌پذیری، ارتباط باز، مشارکت فرزندان در تصمیم‌گیری‌ها، پرورش خلاقیت، استقلال شخصی و توجه گسترده به نیازهای روانی و عاطفی کودک استوار است. والدین امروزی برای ایجاد فضای امن و حمایتی تلاش می‌کنند و بیشتر از روش‌های تشویقی به جای تنبیه استفاده می‌نمایند. با این وجود، در هر دو سبک تربیتی تأکید قابل‌توجهی بر ارزش‌های دینی، اخلاقی و فرهنگی وجود دارد که نقش کلیدی در شکل‌دهی شخصیت و رفتار فرزندان ایفا می‌کند. همچنین هر دو سبک، خانواده را بستر اصلی رشد و تربیت کودک می‌دانند؛ ولی در نحوه تعامل، میزان آزادی، و نوع روابط والدین و فرزندان تفاوت‌های اساسی مشاهده می‌شود؛ بنابراین، بهترین رویکرد به نظر می‌رسد ترکیبی از این دو سبک باشد؛ به گونه‌ای که احترام به ارزش‌ها و نظم گذشته حفظ شود، در عین حال آزادی، ابراز احساسات و مهارت‌های اجتماعی مدرن به فرزندان آموزش داده شود تا بتوانند به خوبی با دنیای پیچیده امروز تعامل کنند. این تعادل، امکان رشد شخصیت متعادل، مستقل، مسئولیت‌پذیر و خلاق کودکان و نوجوانان را فراهم می‌کند و خانواده را به محیطی سالم و پویا تبدیل می‌سازد که هم‌ارزش‌های اصیل فرهنگی را منتقل می‌کند و هم‌نیازهای نوین جوامع امروز را پاسخگو است. با وجود این تفاوت‌ها، هر دو سبک بر اهمیت تربیت دینی، اخلاقی و حفظ ارزش‌های فرهنگی تأکید داشته‌اند و همواره خانواده را بستر اصلی شکل‌گیری شخصیت فرزند دانسته‌اند تفاوت در نحوه اجرای تربیت است؛ در گذشته کنترل سخت‌گیرانه‌تر و کمترین توجه به نیازهای روانی کودک بود، ولی امروز به حفظ تعادل بین آزادی، مسئولیت‌پذیری و رشد عاطفی کودکان اهتمام می‌ورزد.

فهرست منابع

- داودی. (۱۴۰۲). تربیت دینی. پژوهشگاه حوزه و دانشگاه
- حسینی، (۱۴۰۳). بررسی تفاوت‌های تربیتی در خانواده‌های ایران معاصر. نشریه علوم تربیتی، دانشگاه تهران.
- حسینی‌زاده. (۱۴۰۳). سیره تربیتی پیامبر (ص) و اهل‌بیت، پژوهشگاه حوزه و دانشگاه.
- کاظم‌زاده. (۱۴۰۰). اصول اساسی فن تربیت. تهران، اقبال
- میرزایی، محمود. (۱۴۰۲). نقد و بررسی سبک‌های فرزندپروری در ایران. مرکز تحقیقات رشد، تهران.
- پناهی، علی احمد. (۱۳۹۷). سبک فرزندپروری با رویکرد اسلامی. تهران: انتشارات دانشگاه آزاد اسلامی.
- پیش یار، م. (۱۴۰۴). تربیت دینی و اخلاقی در خانواده. تهران: اجلاس بین‌المللی علوم تربیتی روان‌شناسی، آموزش و پژوهش.
- رشیدپور، محمد. (۱۴۰۲). سبک‌های تربیتی والدین و تأثیر آنها بر رشد اجتماعی فرزندان. مجله روان‌شناس خانواده، تهران.
- صفایی حائری، علی. (۱۴۰۴). محدودیت محبت در تربیت سنتی. تهران: دفتر نشر معارف